

ganda irodái, melyeknek az antiszemitizmus állampolitikájuk egyik fő irányelvét képezi.

Súlyos ellentét magva a megoldatlan agrárkérdés. Palesztinában ma relativ földhiány van. Az arab parasztság földtulajdona állandóan csökken. Túlhajtott adóztatás, rossz termések és a cionisták földvásárlásai eredményeképp a paraszti tulajdon jelentős része a zsidó és arab nagytőke kezébe került.

Ügyszintén a munkaerő kérdése. A zsidó szakszervezeti szövetség sovíniszta jelszava: „Zsidó üzemben százszázalékban zsidó munkást!” — nagyban hozzájárult az arabok és zsidók ellentétéhez. Az arab nagyüzemek és az állami munkák nem szívhatják fel a földnélkülivé vált arab tömegeket, melyeket a kapitalizmus behatolása teremtett meg. Az arabok tehát kénytelenek zsidó üzemekben keresni munkát, ahol foglalkoztatják is őket, mert olcsón dolgoznak.

A zsidó-arab közeledés csak a független és demokratikus Palesztinán keresztül lehetséges. Az ilyen Palesztina azután Irak, Szíria és Libanon mintájára egyenjogú félként tárgyalhatna az angol kormánnyal.

Ez a palesztinai zsidók és arabok közeledésének és békéjének útja. A haladó zsidó erőknél össze kell fogniok az arab függetlenségi mozgalommal, mely demokratikus és az arab nép felszabadulási törekvéseinek leghűbb kifejezője. A helyzet kulcsa tehát az egyesült arab-zsidó népmozgalom.

Kalmár István

VILÁGSZEMLE

Az egész világ feszült várakozással figyeli a csehszlovák események fejleményeit. Európának új viharsarka támadt és az alig elcsendesedett ausztriai események után, a még mindig állandó izgalommal szolgáló spanyol harcok mellett ismét napirendre került a háború vagy béke kérdése.

A sorrend ugyanaz. A fasiszták zsarolnak, Anglia a demokrácia vezetőjének játszva ki magát, mások kárára tett sorozatos engedményekkel igyekszik enyhíteni a helyzetet. Úgy tűnik, hogy a világtörténelemben még soha elő nem fordult, óriási csalással állunk szemben. Anglia azzal, hogy az általános béke védelmezőjeként lép fel mindenütt, mégpedig a demokrácia oldalán, lassan az egész európai demokráciát átjátssza a fasizmus kezébe. Kezdve az abesszin hadjáratától, a spanyol intervención és Ausztria bekebelezésén keresztül egészen Csehszlovákia önállóságának kérdéséig folytonos „engedményeivel” elérte, hogy világrészünk hatalmas félszigetén már két éve dúl a harc és egész Európa permanensen készülődik egy sohanemlátott, következményeiben katasztrófális összecsapásra.

Lord Runciman, az angolok hivatalos kérdés-elsimítója megtette a magáét. A csehszlovák kormány nagyjából elfogadta Henlein

karlsbadi követeléseit, de az angol nyomás még mindig nem szűnt meg. A „Times” kormánykörökhöz közelálló lap indiszkrécioja folytán éppen most sült ki, mit is terveznek a jó lordok Csehszlovákia hátán. „Csehszlovákia épségét csak a szudéta-területek amputálásával biztosíthatjuk” — írja a jóakarattól csöpögő újság és hiába volt a hivatalos cáfolatok tömege: a diplomácia piszkos munkája nyilvánosságra került.

Az angol konzervatívek tehát megint egy demokrata államnak sorsát igyekeznek a fasiszmus javára eldönteni.

A cseh kormány elfogadta tárgyalási alapnak a karlsbadi pontokat, mert bizonytalannak érzi helyzetét szövetségi rendszerében. Összes szövetségesei közül egyedül Oroszország lépett fel nyíltan és bátran mellette, míg Anglia és Franciaország eddig csak folytonos engedményekre unszolták. A nyugati hatalmak taktikázása bizonytalanná teszik a kilátásokat és ez a bizonytalanság mindig újabb és újabb engedményekben jut kifejezésre. A fasiszta Németország ezzel szemben egyre agresszívabb. Hatalmas hadgyakorlatokat rendez a cseh-német határon és a világháborúra emlékeztető katonai apparátusával zsarol és ijesztget.

A cseh nép azonban nem olyan féltős. Vezetőinél sokkal határozottabb és bizva bízik Oroszország szövetségében. Lord Runciman, az angol „békepolitika” csehszlovákiai képviselőjének nem egyszer volt alkalma meggyőződni erről. Ez a nép nem lesz váltópénzzé az angol lordok berlini üzleteiben.

„Soha nem megyünk el addig, hogy a támadónak harcnélküli győzelmet játszunk a kezére. Ha a nyugati demokráciák elhagynának minket, amit nem tételezünk fel, úgy nem marad más hátra, minthogy mindazoknak segítségével küzdjük végig harcunkat, akik e nehéz és sorsdöntő pillanatban segítségünkre sietnek” — írja a „Pritomnost”. A legújabb engedmények visszhangjaként rengeteg tiltakozó levelet kapott a kormány. A nép nem enged, a nép bízik keleti szomszédjában és ez a bizalom még csak növekedett a csang-kufengi japán provokáció kudarcával. Oroszország kényszerítette térdre először a távolkeleti imperializmust, az ő komoly és vészjósló magatartásának köszönhető, hogy Európában egyelőre még nem lángol a háború, pedig a fasiszta hatalmak ugyancsak főzik undok üstjeikben az új rémet, hogy minél hamarabb rászabadíthassák a világ békeszerető, dolgozó népeire.

Megbeszélés megbeszélést követ. A nürnbergi pártkonferenciát megelőzően Stuttgartban tartották meg értekezletüket a külföldi németek kiküldöttei. Erről a konferenciáról nem írnak a lapok, nem számolnak be a rádiók, nem adnak ki kommunikékat. Minden titkosan megy. Itt adják ki a parancsot a barnaingesek megfizetett ügynökeiknek a további földalatti munkára vonatkozólag. Itt dolgozzák ki terveiket a magyarországi nyilaskeresztesek, a balkán államok megfizetett fasiszta prókatorai, itt kapnak utasításokat Henlein zsoldosai, a lengyelországi kémszervezetek tagjai és a balti államok

németségének hitleriui. Itt csillogtatják meg a csillogó márkákat a különböző külföldi csirkefogók előtt, hogy újabb összeesküvések végrehajtóivá nyerjék meg őket, hogy újabb zavargásokra, fenyegetésekre, terrorra és orgyilkosságokra bújtogassanak.

Nem a nürnbergi komédia a lényeges és az angol diplomaták hiába ülnek éjjel-nappal a rádió előtt, hogy Hitler és bűntársai beszédeit hallgassák, erre a konferenciára kellett volna elmenniök és itt kellett volna gyorsírási jegyzeteket készíteniök. Vagy arra a megbeszélésre kértek volna meghívást, amely Balbo és Göring között folyt le a spanyol ügyben és amelynek eredményeképpen újabb egyezmény jött létre, amely millió és millió ember életéről dönt, amely egy egész népen húzza összebb a már úgy is szorító rabláncot. Vagy azon a bizalmas hajókiránduláson vettek volna részt, amelyen Hitler és Horthy a miniszteri kísérek eltávolításával négy szemközt tárgyaltak.

Ez utóbbi rólunk döntött, a mi sorsunkról, anélkül, hogy valamit is tudnánk róla. És bennünket nem nyugtat meg sem a fényes fogadtatás, sem a ragyogó pohárköszöntők sora. Bennünket sokkal jobban nyugtalanít annak az olasz diplomatának a megjegyzése, aki végignézte a berlini bevonulást: „Eddig csak áldozati barmokat szoktak fölpántlikázni, akiket a vágóhídra vezetnek. Most történik meg és talán nem is először, hogy az útvonalakat pántlikázzák föl.”

Azoknak a magyar uraknak, akik tanúi voltak a „Prinz Eugen” vízrebocsajtásának és végighallgatták Seyss Inquart beszédét, amelyben háromszor is felemlítette a Südostraumot, bizonyára eszébe jutott Szekfü tanár vitája a németekkel, akik két évvel ez előtt Budavára 250 éves felszabadítása alkalmával folyóiratokban újságcikkekben kijelentették, hogy a németek e haditettükkel jogot szereztek Südostraumra, vagyis Magyarországra területére.

Savojai Jenő herceg, a német imperializmus délkeleti hódításának jelképe! Ez a fényes keresztelő valóságos kigúnyolása volt Magyarországnak.

Igaz, rá Hitler Magyarország mai határaitól, mint történelmi határokról beszélt, de mit jelent ez, amikor három héttel Ausztria megszállása előtt ugyancsak a német kancellár, a német birodalmi gyűlésen kijelentette, hogy Ausztria önállóságát respektálni fogja! Sohasem volt annyira igaz, mint épen napjainkban a régi kuruc nóta: „Ne higyj magyar a németnek...”

Míg a magyar államférfiak Németországban ismételten örök hűséget fogadtak a tengelypolitikának, Blédben összeült a kisántant-konferencia. A legérdekesebb az, hogy ennek a konferenciának úgyszólván egyetlen konkrét eredménye a Magyarország és a kisántant között létrejött egyezmény, amelyhez Kánya külügyminiszter éppen Kielből, tehát német területről adta meg beleegyezését. Számos találgatásra adott okot az, hogy ugyanakkor, amikor Magyarország szoros kapcsolatba lép a hatalmas német szomszédal, a kisántanttal is talál közös tárgyalási pontokat. Az eredeti szán-

dék minden bizonnyal az volt, hogy Magyarország mindenekelőtt Romániával és Jugoszláviával érjen el megegyezést, tekintet nélkül Csehszlovákiára. A tárgyalások is azért húzódtak el. És ha Blédben sikerült megakadályozni, hogy a kisántánt a magyar kérdés miatt szétessék, úgy ez a kollektív fellépésnek tulajdonítható, ami egyelőre biztató Csehszlovákiára nézve, különösen mai helyzetében.

Ha a kollektív biztonság elve eddig is érvényesülhetett volna az európai politikában, akkor a Runcimanok szépen otthon halászatgátnának és Henleinék legfeljebb még egy rohamosztagot szerveznek, ami azonban semmiesetre sem zavarná meg annyira Európa rendjét, mint Chamberlain „békementése”. Németország talán újabb támadást kísérelne, de ugyanúgy hosszú orral fordulna meg a határon, mint május 21-én.

Ezzel szemben Runcimanék mind újabb engedményeket követelnek Prágától, amelyek arra irányulnak, hogy Csehszlovákiát Svájcyszerű államá alakítsák át. Az állam egysége és külpolitikai függetlensége tehát erősen veszélyeztetve van.

Május 21-e óta idevezetett Anglia politikája. A henleinisták visszautasították a kormány nemzetiségi statutumát. Hodzsa magas hivatalokba németeket ültetett. Berlinben minderre csak gúnyos nevetéssel válaszoltak. És sir John Simon beszédének előestjén Henlein lapja aljas hamisítványt közölt, a kommunisták állítólagos köriratát, amelyben az állt volna, hogy a kommunista párt kihirdeti a proletariátus riadókészültségét. A lapot azonnal elkobozták, de nem is ezért a hamisítványért, hanem mert ugyanakkor a henleinpárt kiáltványt tett közzé, amely valóságos provokációkra, terrorista akciókra való bűjtogatás volt. A prágai rádióleadóállomás azonnal pellengérré állította ezt a felhívást és kijelentette, hogy a köztársaság rendjét és békéjét az állami karhatalom van hivatva fönntartani és nem illegális „védelmi intézkedések”. Erre a fasiszta német lapok megkétszerezett dühvel támadtak a „bolseviki Prágának” hogy meg akarja akadályozni a henleinisták kiáltványában körvonalazott puccsot.

Henlein közben Berlinbe, Stuttgartba, Berchtesgadenbe utazgat újabb parancsokért. A cseh kormány minden ajánlatát a legszemtelenebb módon utasítja vissza. Hiába minden engedmény, a „Mein Kampf” politikai programjának be kell teljesülnie: „Csehországot úgy összetörjük, mint diótörő a diót”. Nem arról van szó, hogy a németajkú lakosságnak lehetővé tegyék, hogy szabadon és megbecsülésben éljen a köztársaságban, nem arról van szó, hogy a német kisebbségnek messzemenő kulturális és nyelvi önkormányzatot nyújtsanak és szilárd kezességet, hogy résztvehet majd az őt megillető mértékben a közigazgatásban és a politikai funciók gyakorlásában, hanem — mint Kundt minden szépítés nélkül ki-mondta — revidiálni kell a határokat. Ha nem: jön a diótörő.

És jött a diótörő. Németország másfélmillió embert mozgósított. Csak közönséges őszi hadgyakorlatok — nyugtatta meg Hitler a

kedélyeket. És Anglia megnyugodott. A lapok megint a béke megszilárdulását látták. De nem nyugodott meg Németország egyik szomszédja sem. Franciaországban pedig elrendelték a részleges mozgósítást.

Eljutottunk ahhoz az állomáshoz, amely már régen előrelátható volt. Franciaország — megint csak angol nyomásra — benemavatkozási politikájával a beavatkozókat annyira felbátorította, hogy saját határainak biztonsága vált kérdéssé. Junius 13. óta Bonnet intézkedésére a pireneusi határ hermetikusan el van zárva. Ez az intézkedés nem csak Francónak jött jól, hanem felbátorította az egész európai fasizmust is. A legfelületesebb szemlélő is láthatja, hogy a spanyol kérdésben tett engedmények mindig újabb provokációkat eredményeztek világrészünk békéjének megbontására. Amióta a Chamberlain-Bonnet-pár szabadkezet kapott a benemavatkozási fronton, a fasizmus erőszakoskodása még nyiltabb és szemérmetlenebb. Akárhogy is erőlködik London és Páris fasisztabarát sajtója, úgy az aschi, mint a burgosi kalandor pökhendi magatartása és a közvetítő javaslatokra adott válasza a benemavatkozó és „békítő” lord-politika legnagyobb kudarcát jelenti.

Pedig, még mindig volna idő ahhoz, hogy józanabb, a tényeknek jobban megfelelő és a népek akarata szerint való egészséges politikát folytassanak a demokrata államok felelős kormányférffiai. Ha a Daladier-kormánynak nem a 40 órás munkahét volna a legfőbb belpolitikai gondja, hanem érvényesülni hagyná a népakaratot és észrevenné a szomszéd spanyol nép impozáns erőfeszítéseit a szabadságért és demokráciáért, ha Francó legújabb szemtelenségére a pireneusi határ megnyitásával válaszolna, még mindig volna elég idő ahhoz, hogy a menthetetlennek látszó békét megmentse. Csak a mesterségesen felépített gátakat kellene lerombolnia és a problémák egyszerre megoldódnának.

A spanyol nép már felkészült európai szerepére, még talán segítségre sem lenne szüksége, csak erejének teljes kibontakozására nyitnának teret. A néphadsereg erősödik, hadiipara pompás lendületet vett, a kormány szervei éberren őrködnek a belső rend felett, a munkások és parasztok termelőereje megkétszereződött, az ipari termelésben és mezőgazdasági munkákban minden rekordot megdöntenek. Mindez már a hadműveletekben is kifejezésre jutott. A A levantei hadsereg védelmi harca, az ebrii áttörés, a teruelvidéki előnyomulás, az esztramadurai győzelmek oly erős bizonyítékai a nép életerejének, hogy a bizonyos miniszterelnöki kabinetekben már „eldöntött” spanyol kérdést ismét a szőnyegre vetik.

A másik oldalon viszont folyik a spanyol föld gyarmatosítása. A Francó-sajtó és a lázadók területének mindennapi szociális és politikai élete elvitathatatlan bizonyítékokat szolgáltatnak. Amit a fasiszták cinikusan „ideológiai” támogatásnak neveztek, az ma már magán viseli az imperialista hódító háború és a leigázott terület gyarmatosításának csalhatatlan jeleit.

Lépésről-lépésre követhetjük a lázadó terület németesítését és olaszosítását: 1. A hadviselés teljesen a német és olasz vezérkar kezében van. Emlékezzünk csak Reichenau német tábornok kijelentésére: „Spanyolország iskola volt a német hadsereg részére”; vagy az olasz sajtó dicsekvéseire, hogy milyen „hőstetteket” vittek végbe a rendes olasz hadak. Az országot már föl is osztották. Olaszország kapná a keleti részt, a Földközi tenger partvidékét a Baleárokkal együtt, míg a nyugati rész és a Kanári szigetek Németországnak jutnának. 2. A fontos gazdasági vezetőpozíciókban olaszok és németek ülnek (bányák, közszolgálatok, vasútak stb.). A németek letelepednek a városokban és falvakban azzal a szándékkal, hogy ott is maradnak (egész családok, kereskedők, technikusok, képviselők stb.). 3. Likvidálják a lázadó és függetlenségi törekvéseket, amelyek a megszállt területek spanyol lakossága között egyre újra fellobbannak és olyanokra is kiterjednek, akik vezető politikai és katonai helyeken vannak. Tisztogatják a falanxot, lefokozzák a lázadó tiszteket, akik kikelnek az ország megszállása ellen. A bennszülött helyőrségeket külföldi csapatokkal helyettesítik. Az Ovrá és a Gestapo véglegesen berendezkednek a megszállt területen és hirhedt vérszomjasságukkal hajtják végre a politikai gyarmatosítás egy részét. 4. A Francó-sajtó olasz és német befolyás alatt áll. A mozik olyan filmeket játszanak, amelyeket minden leplezés nélkül német-olasz-spanyol filmeknek neveznek. 5. Spanyolországban, a társadalmi harcok népi hagyományaival bíró országban a tömegek kezdetől fogva távolmaradtak a fasiszta mozgalmaktól. Ezért a Francó-sajtó sohasem emlékezik meg tömegmozgalmokról.

Az Ebro nemrégiben még éles választóvonalat képezett a két világ között, a betolakodók és a szabad emberek Spanyolországa között. Most az Ebro környékén véres harcok dúlnak. A köztársasági csapatok átlépték a folyót és hatalmas sávban foglalták el az idegenek kezében levő területet. Egyidőben az esztramadurai fronton is megindult a harc és nem hiába látogatta meg Balbo nemrégiben berlini szövetségeseit, hogy újabb milliókkal, emberekkel és hadianyagok tömegével gátat vessenek a közös vállalkozást veszélyeztető néperőnek.

Nemzetközi téren az Ebro, Esztramadura s a többi siker, ha nem is lesz tartós, véget vetett Hitler és Mussolini vágyálmainak, hogy a spanyol kérdést még a nyár előtt „megoldják”. Újabb téli hadjárat áll küszöbön, amire a betolakodók nem számítottak. Az olasz diktatura minden komoly és megoldhatatlan belső problémája mellett is kénytelen beletörödni ebbe, anélkül, hogy a Franco-csapatok közeli győzelmét remélhetné. Pedig Mussolini ugyancsak nehéz helyzetben van. Olaszország gazdaságilag teljesen kimerült. Nem telik az óriási befektetésekre, amikre a fegyverkezés folytatásával és a spanyol kalanddal párhuzamosan Abesszinia pacifikálásához és kiaknázásához szükség van. A kimerülési tünetekről számolnak be még az olaszbarát nagypolgári lapok is. Ebből a helyzetből egyedül valami nagy, külföldi kölcsön menthetné ki.

Ezt azonban csak az angol-olasz egyezmény életbeléptetése után remélheti. Az ebroi csaták és az esztramadurai offenzíva pedig alaposan kikezdte az egyezményt, amely a legújabb politikai események mellett már csaknem feledésbe merült.

* *
*

Annyi bizonyos, hogy ma megint jóvá kell tenni a francia és angol diplomácia által az utóbbi három hónapban elkövetett hibák következményeit. Ez még sikerülhet. Vegyük csak tekintetbe ama tényezőket, amelyek a béke fenntartására nézve oly fontosak: Japán kudarca a Távolkeleten Oroszországgal szemben, a fasiszta államok növekvő pénzügyi nehézségei, az Ü. S. A. közvéleményének fejlődése, melyről Hull és Roosewelt legutóbbi beszédei tanuskodnak. Németországra rá lehet kényszeríteni egy újabb május 21-ikét. Föl kell függeszteni a spanyol határ lezárásáról szóló június 13-iki rendeletet és nem szabad megvárni, míg újabb olasz hadsereg száll partra Spanyolországban.

Szántó Árpád

FIGYELŐ

Kölcsey az író és polgár

A világháború óta éli világát a centennáriumok szellemidéző alkalmainak fokozott kihasználása. A kor, amelynek gyermeke nem leli helyét sem a haza, sem a társadalom, sem az emberiség sorsközösségében, eligazítást keres saját megoldatlan kérdéseire a régebbi, vagy közelebbi múlt nagyságaitól. A maga kopott, szellemiben ugyancsak szellős ruházatát így foltozgatja az egykori jobblét visszasíratásával. Most Kölcsey van soron, aki 1838 augusztus 24-én költözött el ebből az árnyékvilágból.

1790-től 1838-ig terjed a félszemű költő életpályája, aki ugyan maga sem a költőt látja önmagában elsősorban megbecsülendőnek. Ő író és polgár. Rangmegjelölésben a polgár, a gyermekéveiben lezajlott francia forradalom szülötte. Kölcseyre annyira jellemző, hogy nem törődik a nagy visszahatással, mely Napoleon leverését Európa-szerte követte és öntudatosan kitart saját polgári mivolta mellett, noha születésére az akkori Magyarország kiváltságosai közé, a nemesi rendbe tartozik. Kétszáz hold szántója és annyi kaszálója van, hogy rossz esztendőben sem takarít be 150 szekénnél kevesebb szénát. Verseiben büszke magyar — keleten nőtt törzsöke fámnak — de lelki elhelyezkedésére nézve a megújult idők megújításra érett viszonyai között nem tolja előtérbe nemesi származását. Író és polgár — semmi több.

Költőnek csakugyan elég kevésé költő abban az értelemben, ahogyan Ady óta a költőt értékelni szokás. Kortársai közül Csokonai sokkalta költőbb nála. Nem is indult költőnek. Nyelvészeti és széptani tanulmányokkal igyekszik magára vonni a figyelmet, csak Kazinczyhoz írott leveleihez mellékel egy-egy verset, melyekre nagyszerűen bírálatot kér. Megtanul latinul, németül, franciául és olaszul, majd Kazinczy biztatására elmélyed a görög klasszikusokban. Látóköre mind szélesebb lesz és ezzel párhuzamosan életviszonyai egyre szűkülnek. Tanulmányai elvégzése után gazdálkodik, hogy árva öcseinek kenyerét és jövőjét biztosítsa.